

KOMMENTAR

Minnet, glömskan och den nationella myten

Vad är skillnaden mellan en nationell myt och en nations "verkliga" historia? I vissa fall är skillnaden uppenbar. Myten kan vara ren fiktion. Historiker har i själva verket själva skapat många av de nationella myter som ännu idag dominerar den historiska medvetenheten.

Den "verkliga" historien däremot baserar sig på ett källmaterial som historieforskaren har granskat källkritiskt, varefter vetenskapssamfundet har godtagit hans eller hennes analys. I många fall är det dock betydligt svårare att göra en distinktion mellan myt och "verklig" historia. På sätt och vis handlar det om en gradskillnad snarare än en artskillnad – eller om

grupperingar påverkar utan tvekan allmänhetens historiemedvetenhet i högre grad än den akademiska historieforskningen. De nationella myterna lever. Varje nutida nation har sina myter om såväl det förgångna som sin samtid.

Den stora efterfrågan på myter förklaras ofta av människans medfödda behov av att tillhöra någonting större och av att känna att hon har en riktning i sitt liv. Människan behöver myter för att kunna

ser att det förflutna leder fram mot henne själv. Genom detta får hon en klart utstakad uppgift, samtidigt som hon i sin tur själv leder fram mot en bestämd framtid. Som sådan passar den nationella ideologin väl ihop med den västerländska framstegstanken – för övrigt en av de riktigt stora myterna i sig. Människan vill att det förflutna ska förklara samtiden. Att göra den ofta både mångtydiga och otydliga förgångningen begriplig kan kräva att

.....

”Att dagens akademiska historieforskning inte medvetet skapar nationella myter utesluter naturligtvis inte att den gör det på ett omedvetet plan.”

.....

förhållandet mellan minne och glömska. Som **Paul Ricoeur** har poängterat är glömskan minnets viktigaste beståndsdel. Samma princip betonade den franske akademikern **Ernest Renan** så tidigt som år 1882 då han konstaterade att "glömska af historien, ja, jag vill t.o.m. säga historiska misstag äro en väsentlig faktor vid bildandet af en nation".

Historieskrivningen var under hela 1800-talet och långt in på 1900-talet nära kopplad till den process som kallas nationsbygget. Disciplinens själva tillvaro berättigades av att den kunde legitimera och förstärka nationens existens, vilket gjorde att historikerna i själva verket skapade många av de nationella myter som ännu idag dominerar allmänhetens historiska medvetenhet. Under de senaste årtiondena har fackhistorikerna på sätt och vis bytt sida. Numera sysselsätter de sig på många håll med att dekonstruera de myter som tidigare generationer av historiker har konstruerat. Dagens historiker får fortfarande "minnas" det hon eller han intresserar sig för. Däremot får samma fackhistoriker inte "glömma" sådant som inte passar in i det han eller hon vill säga.

Att dagens akademiska historieforskning inte *medvetet* skapar nationella myter utesluter naturligtvis inte att den gör det på ett omedvetet plan. Dessutom finns det ett otal andra aktörer och institutioner som kontinuerligt producerar nya och bekräftar existerande myter. Media, film och allmänt historieintresserade

förstå sig själv och världen. Och det är här det selektiva minnet kommer in i bilden. För att göra en värld som känns kaotisk och oöverskådlig begriplig är individen tvungen att stänga ut sådant som gör helheten osammanhängande. Så skapar det selektiva minnet myten – ofta omedvetet.

Ett centralt drag i just den nationella

.....

”Myten har en moral och en logik som gör färden från forntid till nutid begriplig och meningsfull”

.....

myten är att nationen uppfattas som en kollektiv individ, ett slags självständig aktör med en egen vilja. I likhet med den enskilde individen behöver den kollektiva nationen en riktning i sitt "liv". Den teleologiska karaktären är den nationella mytens kanske viktigaste kännetecken. Myten har en moral och en logik som gör färden från forntid till nutid begriplig och meningsfull. Den nu levande människan

minnena av den förskjuts, manipuleras och omskrivs, men med en selektiv beskrivning kan det lyckas.

Det finns inga tecken på att de nationella myterna skulle hålla på att försvinna. Den norske socialantropologen **Tomas Hylland Eriksen** hävdar att de nationella myterna tvärtom blir allt viktigare för människorna i dagens värld. Detta motiverar han med att myterna kan erbjuda en känsla av trygghet och tillhörighet i dagens postmoderna samhälle som blir allt svårare att greppa. Kommunikations- och mediernas utveckling och mediernas ökade fragmentering gör vår uppfattning om verkligheten allt mer fragmenterad och diffus. Kulturella förändringar sker allt snabbare och mobiliteten ökar. Allt fler känner sig hemlösa och alienerade och längtar efter att känna någon form av tillhörighet. I den situationen erbjuder nationen den färdigt utarbetade myten.

Samtidigt gör samhällets fragmentering att det uppstår nya typer av tillhörighet vid sidan av den nationella. Under de senaste årtiondena har t.ex. kvinnor, svarta och många sociala, kulturella och etniska minoriteter försökt skapa sig en egen historia. Parallellt med den skapas utan tvekan också nya myter. Många grupper har ett intresse av att följa den amerikanske historikern **William L. Burtons** sarkastiskt framförda råd: "om du inte gillar det förgångna, ändra på det!"